

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

**MERKEZ BANKASI PARA VE KUR POLİTİKALARI VE
EKONOMİK GÖRÜNÜM**

8 Haziran 2006, İzmir

Değerli Sanayiciler, İşadamları, Değerli Konuklar, Basın Mensupları,

Etkin iletişim politikamız çerçevesinde 2002 yılında başladığımız ve Dünya Gazetesi'nin işbirliği ile düzenlediğimiz iş dünyasını bilgilendirme toplantılarından birini daha gerçekleştirmek üzere bugün burada bulunmaktan büyük memnuniyet duymaktayım. Bugünkü toplantı aynı zamanda 2006 yılı içinde düzenlenen ilk toplantımızdır. Bu vesile ile Ege Sanayicileri ve İşadamları Derneği ile Dünya Gazetesi'ne bu organizasyon için teşekkür ederim.

Eminim ki hepiniz, açıklanan son enflasyon rakamlarını da düşünerek ekonomideki, özellikle enflasyondaki gelişmeleri anlatmamı bekliyorsunuz. Ancak bu güncel konulara geçmeden, 2006 yılının bu ilk toplantısında öncelikle, Türkiye ekonomisinin 2001'den bugüne geçirmekte olduğu değişim sürecinin bizim için ne ifade ettiğine kısaca değinmek ve makroekonomik görünüme ilişkin bir çerçeve vermek istiyorum.

Konuşmamın kalan kısmında ise enflasyondaki gelişmelere, Bankamızın faiz ve kur politikalarına, finansal piyasalardaki gelişmelere, büyüme, istihdam ve cari açık konularına değineceğim.

Değerli konuklar,

Biraz önce de ifade ettiğim gibi, Türkiye ekonomisi yapısal bir dönüşüm süreci geçirmektedir. 2001 yılında başlayan, bugün belirli bir noktaya gelen, ancak daha alınması gereken önemli mesafeler olan bu dinamik süreç ekonomimizin; potansiyelini ortaya çıkarma, dünyadaki yerini belirleme sürecidir.

2001 yılından bu yana sadece beş yıl geçmiştir. Beş yıllık bir dönem yapısal değişimi arzulanan ve bu yönde politikalar uygulanan bir ekonomi için; reformların hayata geçirilmesi, sonuçlarının alınması ve bu sonuçların sürdürülebilir kılınabilmesi açılarından kısa bir dönemdir.

Oysa, son beş yılda yaşananlar, makroekonomik büyüklüklerde ulaşılan rakamlar, program öngörülerinin dahi ötesine geçmiştir.

Tüketici fiyatları enflasyonu 2001 yılı sonundaki yüzde 68,5 seviyesinden, 35 yıl sonra tek haneli rakamlara inmiştir. Enflasyon düşerken yüksek büyüme hızlarına ulaşılmıştır. 1970 – 2001 yılları arasında ortalama yüzde 3,9 olarak gerçekleşen yıllık gayri safi milli hasıla büyümesi, yapısal dönüşümün yaşandığı 2002 – 2005 yılları arasında yüzde 7,8 olmuştur.

2001 krizi sonrasında piyasalarda kamu borcunun çevrilebilirliği kaygılarına yol açan kamu net borç stokunun gayri safi milli hasılaya oranı yüzde 90,5 seviyesinden 2005 yılı itibarıyla yüzde 55,8 seviyesine gerilemiştir.

Ekonomik büyüklüklerdeki tüm bu olumlu gelişmelerin de katkısı ile Türkiye ekonomisi dışa açılmaya devam etmiş ve dış ticaret hacmimiz 2001'den bugüne yaklaşık yüzde 170 oranında artarak 2006 yılı Nisan ayı itibarıyla yıllık bazda 196 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

Değerli konuklar,

Makroekonomik büyüklüklerde de net bir şekilde görülen bu hızlı değişimin arkasında yatan temel unsurlar; güven, istikrar ve öngörülebilirlik artışıdır. Birbiri ile iç içe olan ve bekleyişleri şekillendiren bu üç unsurda son beş yılda alınan mesafe, Ülkemizin mevcut potansiyelini hızlı bir şekilde harekete geçirmiştir.

Kanımcıca, genelde ekonomi politikaları, özelde para politikası çerçevesinde güven, istikrar ve öngörülebilirlik artışı için milat Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının 2001 yılında Yasasında yapılan değişikliklerle bağımsızlığına kavuşması; tek ve öncelikli amaç olarak fiyat istikrarını sağlamak ve sürdürmek ile görevlendirilmesi olmuştur.

Bankamızın bağımsızlığına kavuştuğu 2001 yılından itibaren Ülkemizde bir “düşen enflasyon” dönemi yaşanmıştır ve halen yaşanmaktadır. Dört yıl boyunca enflasyon hedefleri ilan edilmiş, ilan edilen enflasyon hedeflerine ulaşılmış ve güçlü ve güvenilir bir para politikası geçmişi oluşturulmuştur.

Bu süreç bir bütün olarak; makroekonomi politikalarının, özellikle maliye politikasının kararlı bir biçimde uygulanması, önemli birçok yapısal reformun hayata geçirilmesi, uluslararası kuruluşların güçlü desteği ve Avrupa Birliği perspektifi ile

birlikte daha güvenli, daha istikrarlı ve daha öngörülebilir bir ekonomik ortam yaratmıştır.

Bu ortam mutlaka korunmalı, ekonomi politikalarında kararlılığı şüpheye düşürecek, beklentileri bozabilecek her türlü girişim ve söylemden kaçınılmalıdır.

Türkiye ekonomisinde bugün itibarıyla gelinen nokta, fiyat istikrarının merkezinde olduğu makroekonomik istikrarın, ekonomi politikalarının nihai hedefleri olan sürdürülebilir büyüme, sürdürülebilir istihdam artışı ve refah artışına ulaşılmasında ne derece önemli ve hayati olduğunun somut bir kanıtıdır.

Değerli konuklar,

Bahsettiğim çerçeve içinde, çok açık bir şekilde görülmektedir ki fiyat istikrarı bir para politikası klişesi değildir. Fiyat istikrarını sağlama çabası; insanların iş ve aş bulabilecekleri, yatırım yapabilecekleri, geleceğe güvenle bakabilecekleri bir ortam yaratma çabasıdır.

Bu anlamıyla fiyat istikrarı, ekonomi politikaları için sadece bir tercih değil, bir zorunluluktur.

Onyıllar boyu süren yüksek ve kronik enflasyonist ortamın Ülkemize sadece ekonomik alanda değil, toplumsal alanda da nelere mal olduğu aşikardır. Yüksek enflasyon, ekonomideki kaynak dağılımının bozulmasından, gelir ve servet dağılımında adaletsizliğe; düşük büyüme ve istihdam oranlarından, toplumda kısa vadeli yaklaşımların artmasına kadar ekonomik ve sosyal pek çok soruna yol açmıştır. Enflasyonun yol açtığı tüm bu zararları herkesin her zaman hafızasının bir yerinde tutması gerekir.

Bu yüzden fiyat istikrarı hiçbir öncelik ve hedef için feda edilmeyecek, vazgeçilmeyecek bir amaçtır. Bu amacı doğrultusunda Bankamız, politikalarını tamamen bu hedefin gerçekleştirilmesine yönelik olarak, gündelik politikalardan ve siyasetten bağımsız ve orta vadeli bir bakış açısı ile oluşturmaktadır.

Değerli konuklar,

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, fiyat istikrarını sağlama ve sürdürme amacı çerçevesinde para politikası stratejisi olarak 2006 yılında açık enflasyon hedeflemesi rejimine geçmiştir.

Bu rejimin ve hesap verme mekanizmasının iyi anlaşılması, enflasyon hedeflerinin ve enflasyondaki gidişatın anlaşılması açısından da oldukça önemlidir. Bu nedenle, izninizle, uyguladığımız açık enflasyon hedeflemesinin unsurları arasından önemli gördüğüm birkaçına değineceğim.

Öncelikle vurgulamak istediğim husus, enflasyon hedeflerimizin nokta hedefler olduğudur. Bu hedefler, tüketici fiyat endeksi enflasyonu olarak belirlenmiştir. Politikalarımız sadece ve sadece bu hedeflere ulaşmak üzere oluşturulmaktadır.

Para politikası uygulamalarımızda orta vadeye yapılan vurguyu artırmak amacı ile enflasyon hedeflerimizi üç yıllık bir dönem için açıklamış bulunmaktayız. Bu çerçevede, 2006 yılı için enflasyon hedefi yüzde 5, 2007 ve 2008 için yüzde 4'tür.

Merkez Bankasının enflasyonun hedeften sapması veya sapma olasılığının ortaya çıkması halinde hesap vermesinin kurala bağlanabilmesi amacıyla nokta hedef etrafında ± 2 puanlık bir belirsizlik aralığı oluşturulmuştur. Bu hususun altını bir kez daha önemle çizmek istiyorum. Enflasyon hedefinin etrafında oluşturulan bu aralık, hesap verme kıstaslarının belirlenmesine yöneliktir.

Dünyadaki uygulamalara bakıldığında da pek çok ülkede nokta hedefin etrafına yüzde 40'luk bir belirsizlik aralığı konduğunu görmekteyiz. Bizim uygulamamızda da bu yaklaşım esas alınmıştır. Enflasyonun bu aralıklar dışında gerçekleşmesi veya gerçekleşmesi olasılığının ortaya çıkması halinde hesap verme ile ilgili olarak belirlenmiş mekanizmalar harekete geçecektir.

Açık enflasyon hedeflemesi rejimi ile birlikte faiz kararları Para Politikası Kurulu toplantısında oylanarak alınmaktadır. Para Politikası Kurulu ayda en az bir kez önceden ilan ettiğimiz tarihlerde toplanmaktadır. Ancak, ihtiyaç görüldüğünde önceden ilan edilen toplantıların dışında da, dün olduğu gibi, biraraya gelmektedir.

Değerli dinleyiciler,

Enflasyonla mücadelede çok önemli aşamalar katedilmiş olmakla birlikte, fiyat istikrarı henüz sağlanmış değildir, önümüzde alınacak mesafe vardır. Enflasyondaki son gelişmeler de bunu teyit etmektedir.

Bu noktada enflasyon ve para politikasına ilişkin yakın dönemdeki gelişmeleri kısaca özetlemek istiyorum.

Enflasyonda yılın ilk çeyreğinde gözlenen artış, bizim açımızdan Ocak ayından itibaren raporlarımızda da bahsettiğimiz, beklenen bir gelişme olmuştur. Nisan ve Mayıs aylarında ise mevsimsel fiyatlama davranışlarındaki beklenmedik gelişmelerin de etkisiyle enflasyon beklentilerimizin üzerinde bir artış göstermiştir. Nisan ayında tüketici fiyatları bir önceki aya göre yüzde 1,34, Mayıs ayında ise yüzde 1,88 oranında artmış ve yıllık enflasyon Mayıs ayı itibarıyla yüzde 9,86 olarak gerçekleşmiş, hedef ile uyumlu patikanın belirgin olarak üzerine çıkmıştır.

Mayıs ayında, döviz kurundaki hareketlerin enflasyon üzerindeki doğrudan etkileri, akaryakıt, altın ve dayanıklı tüketim malları kanalıyla gözlenmeye başlanmıştır. Bu dönemde Yeni Türk Lirasındaki değer kaybının enflasyon üzerindeki artırıcı etkisi 0,5 puana ulaşmıştır. Buna altın ve petrol fiyatlarındaki dışsal hareketler de dahil edildiğinde toplam etki 0,65 puana kadar ulaşmaktadır. Bir diğer ifadeyle döviz kuru hareketlerinin fiyatlar üzerindeki doğrudan etkilerinin bir kısmı Mayıs ayında görülmüştür. Ancak bu etkilerin Haziran ayında da yüksek olması beklenmektedir. Bu doğrultuda yaptığımız değerlendirmeler sonucu, yakın zamanda mali piyasalardaki dalgalanmaların ardından oluşan döviz kuru hareketleri nedeniyle önümüzdeki aylarda yıllık enflasyon rakamlarının geçici olarak bir miktar daha yükselmesi söz konusu olabilecektir. Bu gelişmelerin daha çok kısa vadeli etkileyeceğini ve orta vadede parasal ve mali disiplinin sürmesiyle enflasyondaki düşüş sürecinin devam edeceğini öngörmekteyiz.

Buna rağmen, Ülkemizde, geçmişten gelen alışkanlıklar ve kısa vadeli düşünce biçimi nedeniyle kısa vadeli gelişmelerin bekleyişler kanalıyla daha uzun vadeli değişkenlere etki edebildiğini de defalarca gördük ve yaşadık. Nitekim son dönemde de kısa vadeli gelişmelerin orta vadeli enflasyon bekleyişlerini ve fiyatlama davranışlarını etkileme potansiyeli taşıdığını görmekteyiz. Söz konusu kısa vadeli gelişmelerin

fiyatlama davranışları üzerinde kalıcı etkiler oluşturmasını önlemek ve orta vadeli enflasyon eğiliminin hedeflerle uyumlu kalmasını sağlamak amacıyla, ek bir toplantı yaparak kısa vadeli borçlanma faizlerimizi yüzde 13,25'ten yüzde 15'e çıkarmış bulunmaktayız. Bu doğrultuda, izleyen aylarda iç talepte görece bir yavaşlamanın olduğu, birim maliyetlerdeki artışın durduğu ve enflasyonun tekrar düşüş eğilimine girdiği bir görünüm esas alınmıştır.

Bugünkü bilgiler ışığında 2006 yılı sonunda nokta hedefin üzerinde kalınacağını ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda, enflasyonun 2007 yılının sonlarına doğru hedefe yakınsayacağı bir politika perspektifini gözetmiş bulunmaktayız. Bir diğer ifadeyle, Bankamız açısından bu aşamada önemli nokta, bahsettiğim gelişmelerin etkilerinin 2006 yılı ile sınırlı kalmasını sağlamak ve orta vadeli hedeflerimize ulaşılması açısından enflasyonist sürecin önemli belirleyicilerinden birisi olan bekleyişlerin bozulmasını önlemektir.

Değerli konuklar,

Bu aşamada faiz politikamızla ilgili olarak birkaç önemli noktaya dikkat çekmek ve bazı hususları bir kez daha hatırlatmak istiyorum.

Merkez Bankasının temel politika aracı kısa vadeli faiz oranlarıdır. Merkez Bankası sadece ve sadece fiyat istikrarının sağlanması, enflasyon hedeflerine ulaşılması doğrultusunda politikalarını oluşturmakta ve faiz kararlarını almaktadır.

Bankamız uyguladığı tüm politikaları ve aldığı kararları; günlük ve kısa vadeli eğilimler üzerine değil, orta vadeye yönelik olarak oluşturmakta, ana eğilimler üzerine kurmaktadır.

Bu çerçevede, faiz kararlarını alırken, arz-talep koşullarından, maliyetler, model öngörülleri, beklentiler, iç ve dış gelişmelere kadar çok geniş bir veri setini kullanmakta; tüm bu verileri ileriye yönelik olarak değerlendirmekteyiz. Ve tabii ki bu süreç dinamik bir süreç olup, her yeni veri ve gelişme enflasyon öngörülerimiz çerçevesinde yakından takip edilmektedir.

Faiz kararlarımıza ilişkin önem taşıyan bir diğer husus, kararların ekonomiyi etkileme süresinin gecikmeli olmasıdır. Alınan kararların, ekonomik aktivite üzerindeki

etkisinin 3 – 9 ay, enflasyon üzerindeki etkisinin 9 – 18 ay arası bir dönemde ortaya çıkması söz konusudur.

Ancak, aktarım mekanizmasının bir parçası olan ve ekonomimizde oldukça etkin olarak çalışan beklentiler kanalı için bu sürenin çok daha kısa olduğunu söylemek mümkündür.

Değerli dinleyiciler,

Bu aşamada önemle vurgulamak istediğim bir nokta ekonomimizin normalleşme sürecine girmiş olduğu gerçeğidir. Nitekim önceki dönemlerle kıyasladığımızda bankacılık sektörümüz çok daha sağlıklı bir yapıya sahip olup, mali baskınlık oldukça azalmış bulunmaktadır. Bu yapının doğal bir sonucu, politika aracına ilişkin olarak alınabilecek herhangi bir önlemin, sonuçları bakımından bu alanlara olası etkileri düşünülerek değil, sadece para politikasının enflasyon üzerindeki etkileri açısından değerlendirilmesi gerekliliğidir. Daha açık bir ifadeyle, politika aracı olan kısa vadeli faizlerimizde gerçekleştirdiğimiz artırım, sadece enflasyonda orta vadeli hedeflerimize ulaşmak açısından para politikasının gerekli tepkisi olarak değerlendirilmelidir.

Değerli konuklar,

Enflasyondaki temel eğilimleri gösteren alt göstergelere baktığımızda, para politikasının temkinli duruşunun devam etmesi koşuluyla, bugün itibarıyla orta vadeli görünüme ilişkin olarak 2007 ve 2008 hedeflerimizin ulaşılabilir olduğunu görmekteyiz.

Elbette enflasyonun bizim öngördüğümüz seyirde gitmesi bazı koşulların sağlanmasına bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, orta vadede enflasyonun düşüş eğiliminin sürmesinin önünde bazı riskler mevcuttur.

Bu risklerden ilki, petrol ve emtia fiyatlarındaki artışın devam etmesidir.

İkinci olarak, sıkı maliye ve para politikaları ile sağlanan toplam talep artışındaki kontrollü seyrin devamı, talep kaynaklı bir enflasyonist baskının olmaması için şarttır.

Kamu tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının, dolaylı vergilerin ve gelirler politikasının enflasyon hedefleri ile uyumlu olması gerekmektedir.

Risk priminde, gelişmiş ülke para politikalarından kaynaklanan ve küresel likidite koşullarında dalgalanmalara yol açabilecek gelişmeler de enflasyonun düşme sürecinin önünde risk oluşturmaktadır.

Enflasyonun düşüş sürecinde olumsuzluk yaratabilecek gelişmelerden bir diğeri de, daha önce de belirttiğim gibi, beklentileri bozabilecek girişimler ve söylemlerdir. Bu çerçevede, özellikle orta ve uzun vadeye ilişkin beklentilerde IMF ve Avrupa Birliği ile ilişkiler iki önemli çapadır. Uluslararası kuruluşların desteği güçlü bir ek güven unsurudur. Avrupa Birliği ile tam üyelik amaçlı müzakere süreci, Ülkemiz ekonomisinin yatırım ortamının iyileştirilmesi çerçevesinde ulusal programımıza destek olmakta ve ekonomimizin orta ve uzun vadede öngörülebilirliğini artırmaktadır.

Yapısal reform sürecinin kesintisiz devamı çok büyük bir önem taşımaktadır. Bugüne kadar elde edilen kazanımları kalıcı kılmak ve daha ileriye götürmek, ancak reform sürecinin devamı ile mümkündür. Sosyal Güvenlik Reformu olumlu bir adımdır.

Hizmetler grubu enflasyonunda devam eden katılık ve tarımsal ürünlerin fiyatlarındaki hava koşullarına bağlı oynaklıklar enflasyon hedeflerine ulaşılması çerçevesinde yakından takip edilmektedir.

Değerli dinleyiciler,

Enflasyondaki son gelişmeler ve Bankamız faiz politikasına bu şekilde değindikten sonra, dalgalı kur rejimi ve kur politikasına ilişkin genel bir çerçeve çizmek istiyorum. Son beş yıldır olduğu gibi, açık enflasyon hedeflemesi rejimi altında da dalgalı kur rejimi, uygulanan politikaların temel unsurudur.

Döviz kuru rejiminin belirlenmesinin yasal çerçevesine baktığımızda, döviz kuru rejimi Hükümetle birlikte belirlenmekte, bu rejim altında kur politikasının tasarımı ve uygulanması ise Merkez Bankasının yetki ve sorumluluğu altında bulunmaktadır.

Dalgalı kur rejiminde Türk parasının yabancı paralar karşısındaki değerinin piyasa koşulları altında arz ve talep koşullarındaki gelişmelere bağlı olarak oluşması esastır.

Bu esas temelinde Merkez Bankası piyasalarda iki tür işlem yapmaktadır: İlk olarak Merkez Bankası rezerv biriktirme amaçlı döviz alımları yapmaktadır. Bu alımlar,

günlük döviz alım ihaleleri yoluyla yapılmaktadır. 2006 yılı için opsiyon dahil günlük alım tutarı 60 milyon ABD doları olan bu ihalelere 16 Mayıs 2006 tarihinde döviz arzındaki azalmaya ve piyasa koşullarına bağlı olarak ara verilmiştir. Koşulları oluştuğunda tekrar başlanacaktır. Bu çerçevede sürdürülen rezerv artırma stratejimiz neticesinde 26 Mayıs 2006 tarihi itibarıyla rezerv miktarımız 60 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

İkincisi oynaklık müdahaleleridir. Bu müdahaleler her iki yönde oynaklığa yol açan nedenler ve potansiyel gelişmeler de dikkate alınarak, doğrudan piyasaya müdahale veya duyuru ve uyarılar şeklinde yapılmaktadır. Mekanik bir uygulama değildir. Her müdahalenin koşulları farklı olduğundan simetrik bir yapısı da yoktur.

Değerli konuklar,

Bu noktada, son dönemde Türk parasının değerinde gözlenen hareketlilik ile ilgili birkaç saptama yapmak istiyorum.

Yaklaşık bir aydır süregelen kur hareketlerinde gelişmiş ülke merkez bankalarının para politikalarına bağlı olarak değişen uluslararası likidite koşulları ile iç ve dış gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan belirsizlik algılamalarının etkileri ön plana çıkmaktadır. Kısa vadede bu hareketlilik içerdiği bilgiden daha fazla olumsuz olarak algılanmaktadır.

Oysa bugün makroekonomik temellerde bir bozulma yoktur. Program öngörülerinde ve hedeflerde bir değişiklik söz konusu değildir. Kurdaki hareket yabancı etkisinin ağırlıklı olduğu bir harekettir. Gelişmekte olan diğer ülkelerde de benzer hareketler görülmektedir.

Bugün dalgalı kur şok emici işlevini yerine getirmektedir. Son beş yılda da benzer gelişmelerin yaşanmış olduğunu görmekteyiz. Döviz kurlarında benzer kısa vadeli dalgalanmalar ve hareketlenmeler olmuş, döviz kurları bugünkü seviyelerinin üzerine çıkmış, ancak ana eğilim değişmemiştir. Dalgalı kur rejiminin ve kur politikasının doğası gereği benzer hareketler, ileride de bugünküne benzer veya farklı nedenler ile olabilecektir.

İç ve dış şokların bugünküne benzer şekilde döviz kuru ve faiz üzerindeki, dolayısıyla ekonomi üzerindeki etkisi politika ve program uygulamaları kararlılıkla devam ettikçe, reform sürecinin dinamik ve birbirini besleyen bir süreç olduğu unutulmadıkça, bu yöndeki adımlar zamanında ve güçlü bir şekilde atıldıkça, makroekonomik temeller kuvvetlendikçe, daha az hissedilecek ve süresi daha kısa olacaktır.

Unutulmaması gereken, Türk parasının uzun dönemli hareketlerinde ekonomik temellerin, uygulanan politikaların, yapısal reformların ve uzun dönemli beklentilerin etkili olduğudur.

Ancak elbetteki döviz kurundaki hareketlilik, ekonomimiz için taşıdığı önem itibarıyla finansal istikrarın bir parçası olarak Merkez Bankasının yakından takip ettiği bir değişkendir.

Değerli dinleyiciler,

Döviz kurundaki bu tür hareketlerin bir belirsizlik unsuru değil, bir risk unsuru olduğu da unutulmamalıdır. Döviz kurundaki aşağı ve yukarı dalgalanmalardan korunmak mümkündür. Riskten korunma tekniklerinin mutlaka kullanılması gerekir. Bu çerçevede, İzmir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası önemli bir olanak sunmaktadır.

Değerli konuklar,

Enflasyondaki gelişmeler, faiz ve kur politikalarımızın ardından şimdi sizlere Türkiye ekonomisinin büyüme sürecinden bahsetmek istiyorum.

Hepinizin bildiği gibi, Türkiye ekonomisi son dört yıldır yüksek bir büyüme performansı sergilemektedir. 2001 yılından bugüne birikimli reel büyüme yüzde 35,1, yıllık ortalama ise yüzde 7,8 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Büyüme rakamlarında dikkat çeken nokta büyümenin özel sektör kaynaklı olduğu ve yatırım kaynaklı tabanının genişlemekte olduğudur.

2001 - 2005 yılları arasında özel sektör yatırım harcamaları yüzde 105 oranında artarken, kamunun yatırım harcamaları yüzde 15,5 düzeyinde artmıştır. Tüketim tarafında

ise aynı dönemde özel sektörün harcamaları yüzde 30,3 oranında artış gösterirken, aynı oran kamu sektöründe yüzde 5,9 olmuştur.

Bu yapı, bir yandan süregelen güçlü yatırım eğiliminin ekonomimizin büyüme potansiyelini artırdığına, bir yandan da bugün Ülkemizde yaşanmakta olan yapısal değişim sürecine paralel olarak büyümenin dinamiklerinin ve aktörlerinin de değiştiğine işaret etmektedir. Kamu kaynakları ile büyüme artık söz konusu değildir.

Bu açıdan bakıldığında bugün artık kamu sektörünün iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde güçlü bir denetleyici ve düzenleyici rol üstlendiği ve üstlenmek durumunda olduğu açıktır. Bu durum 2007 - 2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi'nde açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Yedi yıllık kalkınma planı stratejisinde *“değişimin çok boyutlu ve hızlı bir biçimde yaşandığı, rekabetin arttığı günümüzde, strateji ve perspektif belirlemeye odaklı”* bir planının çerçevesi çizilmektedir.

Bu çerçeve içinde kamu politikaları ekonomimizin rekabet gücünün artırılmasına odaklandırılmıştır. Bu amaçla, makroekonomik istikrarın kalıcı hale getirilmesi, iş ortamının iyileştirilmesi, ekonomide kayıtdışılığın azaltılması, finansal sistemin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Kamu için öngörülen bu rol ve sıkı maliye politikası uygulamaları sonucunda da kamu tasarrufları artmaktadır. Bu ortam özel sektör için yeni, ucuz ve daha uzun vadeli kaynak imkanı yaratmaktadır.

Bu kapsamda özel sektöre de birtakım görevler düşmektedir. Özel sektörün güçlü ve şeffaf bilançolar oluşturması, risk yönetimi ilkelerine dikkat etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sektör, sermaye piyasalarını kullanmaya, yeni finansal araçlar geliştirmeye çalışmalıdır.

Bu noktada bir hususun altını çizmek istiyorum. Hepinizin bildiği üzere, Ülkemizde toplam tasarruf oranları düşüktür. Kısa vadede özel tasarruf oranlarını artırma olanağının bulunmadığı da göz önünde alındığında, yüksek büyüme oranları için yatırım ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik olarak yabancı tasarrufların kullanımının bir gereklilik olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yüksek büyüme hızlarına

ulaşmak için tasarruf açığını doğrudan yabancı yatırım ile kapatmak şarttır. Bu kapsamda yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar çok önemlidir.

Değerli konuklar,

Bugün Ülkemizde yaşanmakta olan yapısal değişim sürecinin büyümenin dinamiklerinde yarattığı bir diğer değişim, verimlilik artışlarıyla yakından ilgilidir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın verilerine göre, 1990 - 2000 döneminde toplam faktör verimliliğinin büyümeye katkısı yüzde 3,3 iken, 2002 - 2004 döneminde bu oran yüzde 51,3'e çıkmıştır.

Diğer bir ifadeyle büyümeye en çok katkı verimlilik artışından gelmektedir. Özel imalat sanayine baktığımızda, 2001 - 2005 yılları arasında verimlilik artışının kümülatif olarak yüzde 36 seviyesine ulaştığını görmekteyiz. Dolayısıyla verimlilik artışı bu dönemde büyümenin temel belirleyicisi olmuştur. Ayrıca unutmamak gerekir ki, verimlilik artışları büyümenin niteliğini de iyileştirmekte ve sürdürülebilirliğine önemli katkıda bulunmaktadır.

Türkiye ekonomisinin değişen büyüme dinamikleri kapsamında sizlere son bir unsurdan daha bahsetmek istiyorum. O da ekonomimizin giderek daha fazla dışa açılmakta olduğudur. Son dört yıldaki yüksek ihracatın büyümeye katkısı son derece önemli olmuştur. Bu dönemde yıllık ortalama ihracat artış hızı yüzde 24 olarak gerçekleşmiş, 2002 yılından 2005 yılına ihracatımız yüzde 104 oranında artış göstermiştir. Buna paralel olarak, giderek artan sayıda firma ihracata yönelmekte, yerel üretim süreçlerinden ve pazarlardan uluslararası pazarlara çıkılmaktadır.

Değerli konuklar,

Ekonomimizin bu şekilde dışa açılmasına bağlı olarak sektörlerde giderek artan iç ve dış rekabet ile azalan kâr marjları söz konusudur. Böyle bir ortamda verimlilik artışı rekabetin temel unsuru haline gelmektedir.

Sektörlerin 2001 - 2005 döneminde verimlilik, büyüme ve ihracat verilerini birlikte incelediğimizde, en hızlı büyüyen ve ihracatını en fazla artıran sektörlerin aynı zamanda verimliliğini en fazla artıran sektörler olduğunu görmekteyiz. Bu da, sektörlerde

bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da verimlilik artırıcı tedbirlere devam edilmesinin önemini açıkça göstermektedir.

Takdir edersiniz ki, bu derece güçlü bir rekabet ortamında kısa vadeli yaklaşımlar geçerli değildir, kalıcı olmak ve yer edinmek için orta ve uzun vadeli stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda kamu ve özel sektör birlikte hareket etmeli; kamu, özel sektöre piyasa koşulları altında uluslararası piyasalarda rakipleri ile rekabet edebilecekleri bir ortam yaratma çabası içinde olmalıdır.

Şunu unutmamak gerekir ki Türkiye ekonomisi, makroekonomik istikrarın sağlanması yönünde önemli kazanımların elde edildiği bugün, bu kazanımların korunduğu, reform sürecini devam ettirildiği ve mikro tedbirlerle kuvvetlendirildiği bir ortamda hem büyüme potansiyelini artıracak, hem de büyümesini sürdürülebilir kılacaktır.

Değerli konuklar,

Türkiye ekonomisindeki büyüme süreci ve değişen dinamiklerini bu şekilde özetledikten sonra, şimdi sizlere istihdam ve işgücü piyasasına ilişkin gelişmelerden bahsetmek istiyorum.

Herkesin hemfikir olduğu üzere istihdam Türkiye ekonomisinin en önemli gündem maddelerinden biridir. İşsizlik oranları uzunca bir süredir yüksek seyretmektedir. Makroekonomik büyüklüklerdeki güçlü performans bir bütün olarak işgücü piyasasına aynı oranda yansımamaktadır.

2006 yılı Şubat ayı itibarıyla işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre 0,2 puan artarak yüzde 11,9 olarak gerçekleşmiştir. Ancak tarım dışı işsizlik oranlarına baktığımızda, geçen yılın aynı döneminde göre 0,6 puanlık bir düşüşle söz konusu oranın yüzde 14,8 olarak gerçekleştiğini görmekteyiz. Son bir yılda tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı 829 bin kişi artmıştır.

İstihdam artışı büyük ölçüde işgücü piyasasındaki yapısal unsurlara bağlı olarak şekillenmektedir. Tarım dışı sektörlerin istihdam yaratma kapasitesi güçlüdür. Ancak tarım sektörü başta olmak üzere, işgücü piyasasında yapısal sorunlar olduğu da açıktır. Şimdi izin verirseniz sizlerle kısaca bu sorunları paylaşmak istiyorum.

İşgücü piyasası verileri, Türkiye’de yaklaşık dört yıldır tarım sektöründen diğer sektörlere hızlı bir geçiş yaşanmakta olduğuna işaret etmektedir. Tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı 2001 yılında yüzde 38 iken, 2006 yılı Şubat ayı itibarıyla yüzde 25,1’e düşmüştür. Ancak AB-15 ortalamasının 2004 yılı itibarıyla yüzde 3,7 olduğu düşünüldüğünde, bu oranın halen son derece yüksek olduğu açıktır. Öte yandan, yapısal değişim süreci içinde tarım sektöründen diğer sektörlere geçişin devam etmesi ve tarımın toplam istihdam içindeki payının zaman içinde daha da azalması beklenmektedir. Tarım istihdamında gerçekleşen bu gerileme, işsizlik oranlarının düşmesini engellemektedir.

İşgücü piyasasına ait bir diğer yapısal unsur, Ülkemizin demografik özellikleri ile ilgilidir. Ülkemizde hem nüfus artış hızının hem de genç nüfusun toplam nüfusa oranının yüksek olması, genç nüfus arasındaki işsizlik oranının oldukça yüksek seyretmesine yol açmaktadır. 2006 yılı Şubat ayı itibarıyla genç nüfus arasındaki işsizlik oranı yüzde 21,9 seviyesindedir.

Ayrıca, kadın nüfusun işgücüne katılım oranının son derece düşük olması da bir başka yapısal sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu sorun, ciddi bir işgücü kaybı oluşturmakta, bağımlılık ilişkisi yaratmakta ve işsizlik olgusunun sıkıntılarını artırmaktadır.

Bunlara ek olarak, son derece yüksek olan istihdam vergileri ve yüksek kayıtdışı ekonominin varlığı istihdam artışlarının kalıcı olmasını engellemekte ve oynaklığı artırmaktadır. Mesleki eğitim almış olanların istihdam oranının son derece düşük olması da yapısal değişime uygun nitelikte işgücü eksikliği olduğuna işaret etmektedir.

Tüm bu saydığım yapısal sorunlar, işsizlik oranlarının düşebilmesi için orta ve uzun vadeli arz yönlü politikaların uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliği istihdam stratejisine uyumlu stratejiler ve istihdamın artırılmasına yönelik Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi’nde çizilen çerçeve, çözüm için bir yol haritası niteliğindedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi’nde istihdamın artırılması kapsamında hem işgücü piyasasının geliştirilmesi hem de eğitimin işgücü talebine duyarlılığının artırılmasına yönelik stratejiler yer almaktadır. Daha açık bir ifadeyle, söz konusu

stratejide esneklik ile güvence arasında dengenin sağlandığı, istihdam üzerindeki yüklerin kademeli olarak azaltıldığı, işletmelerin ve çalışanların değişime uyum kapasitelerinin artırıldığı, tarım sektöründen açığa çıkacak işgücünün nitelikleri ve işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda aktif işgücü politikalarının geliştirildiği bir çerçeve çizilmektedir.

Değerli konuklar,

Konuşmamın son bölümünde ekonomimizin önemli gündem maddelerinden olan cari açık konusuna kısaca değinmek istiyorum.

Bildiğiniz üzere, yüksek büyüme eğilimine bağlı olarak cari açıda bir artış söz konusudur. Bugün cari açığın temel nedeni yatırımların tasarruflardan daha hızlı artmasıdır.

2005 yılında 23,1 milyar ABD doları olan cari açığın milli gelire oranı yüzde 6,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranda ham petrol, doğal gaz ve kömürden oluşan enerji fiyatlarının etkisi 1,4 puan, sadece ham petrol fiyatlarındaki artışın etkisi ise 1,1 puan olarak gerçekleşmiştir.

2006 yılı Nisan ayında ise cari açık yıllık bazda 26,8 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Ancak sorun seviyeden çok, hangi seviyenin sürdürülebilir olduğudur. Dünyadaki eğilimlere bakıldığında finansal ve ekonomik bütünleşmenin arttığı ve makroekonomik istikrarın güçlendiği ülkelerin geçmişe göre daha yüksek cari açıkları sürdürebildiği görülmektedir. Cari açığın gayri safi yurt içi hasılaya oranı Bulgaristan'da yüzde 11,8, Romanya'da yüzde 8,7, Macaristan'da yüzde 7,9, Slovak Cumhuriyeti'nde ise yüzde 7,2'dir¹.

Değerli dinleyiciler,

Artan cari açık ile ilgili belirtmek istediğim bir diğer unsur, yüksek cari açığın sürdürülebilmesinde finansman kalitesinin önemine ilişkindir. Bu kapsamda ülkemize gelen sermayenin vade yapısıyla ilgili olarak sizlere birkaç rakam vermek istiyorum.

---

¹ IMF, World Economic Outlook, Nisan 2006.

2006 yılı Nisan ayı itibarıyla IMF kredileri hariç toplam net sermaye girişi yıllık 53,6 milyar ABD dolarıdır. Doğrudan yabancı yatırım ve uzun vadeli sermayenin cari açığın finansmanındaki payı hızla artmaktadır. 2006 yılı Nisan ayı itibarıyla doğrudan yabancı yatırım yıllık bazda kümülatif olarak 10,3 milyar ABD doları, uzun vadeli sermaye girişi 23,2 milyar ABD doları, bankacılık dışı özel sektörün kredi kullanımı ise 21,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

Sermaye girişinin en önemli kaynağı, uzun vadeli sermaye ve yüzde 85'ü uzun vadeli olan bankacılık dışı kesimin kredi kullanımınıdır.

İleriye dönük olarak baktığımızda, bu finansman yapısının devam etmesi beklenmektedir. Ülkelerin ilerideki 1 - 3 yıl arasında yatırım yapılabilirliğinin sorulduğu anketten üretilen, ülkeye gelecek yabancı doğrudan yatırımların bir göstergesi niteliğinde olan "Yabancı Doğrudan Yatırım Güven Endeksi"ne göre Türkiye 2005 yılında en güvenilir 25 ülke sıralamasında 13. sırada yer almıştır². Yine aynı araştırmaya göre Türkiye, Avrupalı yatırımcılar arasında en güvenilir 7. ülke olarak değerlendirilmekte, uluslararası yatırımcıların ekonomik görünüm bakımından en iyimser oldukları ülkeler arasında 8. sırada yer almaktadır.

Değerli dinleyiciler,

Cari açığın finansmanı konusunda sıkça tartışma konusu olan sıcak para konusuna da kısaca değinmek istiyorum.

Sıcak paranın çeşitli tanımları vardır. En genel ifade ile sıcak para, yabancıların menkul kıymet alımı, portföy yatırımları, kısa vadeli sermaye akımları ve net hata noksan kalemlerinin toplamından oluşmaktadır. Bu tanıma göre 2006 yılı Nisan ayı itibarıyla akım olarak yıllık toplam sıcak para girişi 17,3 milyar ABD dolarıdır. Sıcak paranın en önemli kalemi, hisse senedi ve devlet iç borçlanma senetlerinden oluşan portföy yatırımlarıdır.

Son dönemdeki dalgalanmalarla birlikte bir miktar çıkış yaşanmıştır. Ancak dalgalı kur rejimi ve kuvvetli makroekonomik temeller bu çıkışların olumsuz etkilerini azaltmaktadır.

---

² A.T. Kearney, FDI Confidence Index, Global Business Policy Council 2005, Vol. 8.

Değerli konuklar,

Ekonomimizde yaşanan yapısal değişim sürecinin daha yüksek cari açık oranlarının sürdürülebilirliğine katkısı büyük önem taşımaktadır.

Öncelikle söz konusu değişim süreci kapsamında bugün artık finans sektörü geçmişe göre çok daha sağlıklıdır. Bir başka ifadeyle, bankacılık sektörü açık pozisyon miktarı son derece sınırlıdır. Özel sektör açık pozisyon konusunda son derece dikkatli olmalıdır.

İkinci olarak, makroekonomik temeller giderek güçlenmekte, sıkı bir mali disiplin ve sıkı para politikası uygulanmaktadır. Döviz rezervlerimiz yüksek seviyelerdedir. Dalgalı kurun şok emici bir işlevi vardır. Ekonomiden sorumlu birimler koordinasyon içinde cari açıkla ilgili gelişmeleri yakından takip etmektedir.

Mevcut program kararlı ve tavizsiz bir şekilde sürdürüldüğü sürece cari açığın risk olma potansiyeli azalmaktadır.

Değerli konuklar,

Bugün sizlerle bir araya gelme, ekonomideki son gelişmeleri ve Merkez Bankası politikalarını anlatma olanağı bulduğum için son derece memnunum. Bu çerçevede, etkin iletişim politikamızın ileride de aynı şeffaflık ve kararlılıkla sürdürüleceğinin de mesajını vermek isterim.

Teşekkür ederim.